

Vaders, moeders en zonen in de trilogie van Union Suspecte

'Wat Frankrijk voor Conscience was, was Blankenberge voor mijn vader. Hij voelde zich zwaar vernederd omdat in die tijd niemand respect toonde voor zijn cultuur,' zei [Chokri Ben Chikha](#) indertijd over *De Leeuw van Vlaanderen*, de eerste voorstelling van wat een trilogie is geworden waarin beurtelings de vaders, de moeders en de zonen aan het woord zijn gekomen. Geert Opsomer blikt terug.

Mijn lichaam zal altijd iemand van mij maken die vragen stelt – FANON

De trilogie *De Leeuw van Vlaanderen*, *Onze Lieve Vrouw van Vlaanderen* en *Broeders van Liefde* bevat autobiografisch materiaal uit de jeugd van Chokri en Zouzou Ben Chikha. In de voorstellingen werd dat materiaal naadloos verbonden met de algemene intra- en intergenerationele conflicten in allochtone families, en met het interculturele streven naar een eigen identiteit of 'hybriditeit' die zich niet begraaft in heersende clichés.

In *Broeders van liefde* van Cie Cecilia en Union Suspecte komt het tot een ontroerend conflict tussen twee broers. Ismaël, de verloren zoon, is weggegaan en heeft het gemaakt als intellectueel. Abdel is gebleven en heeft een verminkt been overgehouden aan een mislukte ingreep. In een boek vertelt Ismaël over de grote liefde die er vroeger was tussen de twee broers, tot ergernis van Abdel, die Ismaël beschouwt als een verrader:

Ismaël: 'Ik heb geprobeerd om eerlijk te zijn.'

Abdel: 'Door dat te schrijven?! Door in ne sexclub te gaan werken en uw eigen te verkopen?!'

Ismaël: 'Ik moest eerst mijn eigen verliezen, om mijn eigen te kunnen terugvinden, Abdel. Dat was een vel dat ik moest afstropen.'

Abdel: 'Ge moest u niet uitkleden bij mij om iemand te zijn. – pauze – Hoe meer dat gij uw best doet om op ulder te lijken, hoe minder dat ge wordt, op den duur lijkt ge op niets meer! – pauze – Toen dat ge vertrokken waart, dacht ik: ze gaan hem alles afpakken, ze gaan hem schrapen, hem uitbenen, hem leegzuigen, ze gaan hem betoveren – Hoe moet 'k dat tegenhouden? Hij mag niet veranderen. Ik wil dat niet. Hij is van mij. Verstaat ge dat?'

Abdel en Ismaël hebben allebei schrik voor de lege betekenaar, voor de leegte die gaapt achter het masker, wanneer de oude tradities, de moderne zekerheden of zelfs de wenteling in een subcultuur geen houvast meer bieden. Net in het uitschrijven van die ongemakkelijke leegte ligt de grote uitdaging voor Union Suspecte (zie ook *We People*).

De dialoog van de twee broers sleept ons mee in wat de vader van het postkoloniale denken, Frantz Fanon uit Martinique, als het 'dubbel bewustzijn' van de postkoloniale 'allochtoon' benoemde, in zijn boek *Peau noire, masques blancs* (1951). Om voor vol aanzien te worden in onze samenleving, moet hij zich zo goed mogelijk aanpassen (een wit masker opzetten), maar hij blijft hoe dan ook een bastaard binnen ons cultuurmodel (peau noire). Als hij daarentegen vasthoudt aan zijn authentieke cultuur, negeert hij zijn eigen vermogen om het 'verschil' te introduceren in onze dominante cultuur. Hoe Europeeser hij wordt, hoe meer hij zijn identitair vermogen verliest om binnen onze taal een mindertaal te ontwikkelen, gebaseerd op zijn unieke ervaring van in- en outsider. Zoals Fanon zelf zegt in de laatste bladzijden van zijn boek: 'Ik moet er me zelf voortdurend aan herinneren dat de echte sprong erin bestaat dat we de uitvinding van onszelf introduceren in ons bestaan. In de wereld waarin ik reis, ben ik mezelf oneindig keren opnieuw aan het uitvinden', of: 'mijn lichaam zal altijd iemand van mij maken die vragen stelt.'

In *Cultuur en imperialisme* moedigt Edward Saïd het vermogen aan om verhalen van verzet te vertellen en om de dominante verhalen van

onze cultuur te 'herschrijven'. *Re-enactment* met als finaal doel: transformatie. De verdrongen niet-gehoorde stemmen worden het best aangevoeld wanneer ze zich manifesteren in het hart van de Vlaamse symboliek. Dat is precies wat Union Suspecte probeerde te doen in de eerste twee delen van de trilogie. Zoals de Afrikaan Césaire *The Tempest* van Shakespeare herschreef, zo geeft Union Suspecte zijn versie van het boek dat in de massaperceptie aan de basis ligt van het Vlaamse bewustzijn en onafhankelijkheidsstreven: *De Leeuw van Vlaanderen* van Hendrik Conscience.

De Leeuw van Vlaanderen gaat onzuiver gekleed met de rasta's van de subcultuur (2003)

Onvergetelijk is het beeld van Chokri als een Tunesisch uitzijnde Blankenbergenaar, volledig opgaand in zijn rol als figurant in een folkloristische stoet, gekleed in de hybride en kleurrijke outfit van een visser met klompen. In een eindeloze herhaling paradeert Chokri trots in zijn negentiende-eeuws visserspak. Zijn overgave is dezelfde als die waarmee hij even daarvoor verscheen als de bruiningekleurde Leeuw van Vlaanderen in een ridderharnas en met de dreadlocks van een Afrikaanse leeuw: Hendrik Conscience, Ernest Claes en Bob Marley – één strijd! Het zijn beelden die nasmeulen op het netvlies. Eerst omhelzen ze liefdevol de stereotiepe clichés van de Vlaamse massacultuur, daarna blazen ze diezelfde clichés op en worden ze antibeelden met een grotesk gehalte.

Chokri Ben Chikha beschreef zijn relatie met het boek van Conscience als volgt: 'Ik zie dat boek als een verhaal over onder-